

Sistemli okuma

Allah (celle celâluhû) kâinatı mükemmel bir sistem üzere yaratmıştır. Kâinat kitabını doğru okuyan bir insan, varlıkta hâkim olan bu harika düzen ve ahengi hemen fark edecektir. Mesela istifademize sunulan yiyecek ve içeceklerin her birisinin bir fonksiyonu vardır; onlar doğru ve ölçülü bir şekilde tüketildiğinde insan bünyesine tam uygun olarak yaratıldığı görülür.

Varlık âleminin her bir parçası, yaratılış ölçüleri içinde, bir diğeriyle uyum içindedir. Bu âlemin bir parçası olan insanın da öğrenme ameliyesinde böyle bir sistem takip etmesi gerekir. Okuma, öğrenme sonra da öğrendiklerini değerlendirme, bir ürüne dönüştürme, sistemsiz olacak bir şey değildir. Aksi takdirde, öğrenilen bilgiler insanın zihninde lüzumsuz bir yüke dönüşebilir, kafa karışıklığını netice verebilir hatta bazen insanı şirazedan çıkarabilir. Laboratuvarda birbiriyle uyumsuz kimyevî maddeleri birbirine katarsanız, zehir zemberek bir şey elde eder ve fayda umarken zarar görürsünüz.

Herhangi bir sıralamaya tabi tutmadan, seçmeden, ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan önüne gelen her şeyi okuyan kimseler vardır. Zihinlerine çok endazesiz, nizamsız ve intizamsız bilgiler yerleştirdiklerinden, hiç olmadık yerde çok ters şeyler söylediklerini görürsünüz. Bunlar, sistematik bir zihne sahip olmadıklarından, okuduklarını da belli bir sistem üzere okumadıklarından dün başka türlü bugün başka türlü konuşurlar. Dün doğru dediklerine bugün yanlış derler. Bazen olur ki aynı gün içerisinde dört farklı görüş ortaya koyarlar. Bari ikisi birbiriyle örtüşse! Ama ne çare! Dördü de birbirinden farklıdır ve her biri diğerini nakzetmektedir. Fakat ne tuhaftır ki onlar, bunların hepsini de doğru görür, savunur ve doğruluğunda ısrar ederler.

Sistematik düşünebilme ve fikrî inhiraflardan korunmanın önemli bir yolu, doğruluğu müsellem hakikatleri ve bilinmesi gerekli temel disiplinleri bilmek ve daha sonra elde edilen bilgileri bunlarla test etmektir. Meseleye dinî ilimler açısından bakacak olursak, öncelikle Kur'ân ve Sünnet'in temel düsturlarını bilmek, daha sonra sahabenin ve selef-i salihînin bunları nasıl anladığına dikkat etmek, sonra da onların ardından gelen nesillerin cins dimağları olan müçtehidin-i izamın, fukaha-i kiramın, ulema-i benamın yaklaşım ve yorumlarıyla oluşan o büyük birikime muttali olmak gerekir. İslamî ilimlerle alakalı bir meseleyi doğru bir zeminde ele almak, bu konularla ilgili doğru bir görüş ortaya koyabilmek ya da başka bir deyişle, ortaya konan görüşlerin doğru bir sistematikte ele alındığından emin olabilmek ancak böyle bir alt yapıyla mümkündür.

Okunan her kitaptan nöronlara bir sürü bilgi kodlanabilir, kortekse birçok dosya gönderilebilir. Bunlar yapılırken bir sistematığa bağlı kalınmazsa ve ilgili ilim dalının temel disiplinleriyle test edilmezse, karmakarışık bir bilgi bulamacından başka bir şey hâsıl olmayacaktır. Bunun neticesi olarak ortaya çıkacak ürün de, nereye varacağından emin olunamayan bir sürü sistemsiz ve disiplinsiz düşünce olacaktır.

Öte yandan, seleflerimizden bize intikal eden bilgi birikiminin geliştirilmesi, sistematize edilmesi, kapalı kalmış noktaların daha anlaşılır hale getirilmesi, zamanın gereklerini nazar-ı itibara alarak günün ihtiyaçlarına cevap verir kılınması da çok önemlidir. İmam Şafî'nin yaklaşımıyla söyleyecek olursak, "Allah, selef-i salihinden razı olsun ki yapılması

gerekli olan çok önemli işler yapmışlardır. Allah yine onlardan razı olsun ki bize de yapacak çok iş bırakmışlardır.” Unutmamak gerekir ki herkes kendi zamanının evlâdıdır. İnsan zaman üstü bir varlık olmadığı için ona ait düşünceler de belirli bir zaman varlıklarını devam ettirir, daha sonra zamanın tefsirinden geçerek değişikliğe uğrar. Zaman, düşüncelerin bazen desenine, bazen şekline, bazen nakşına ve bazen de rengine dokunarak onları değiştirir.

Allah kelâmı ise zaman üstü olduğundan zaman ona tesir edemez. Aynı şekilde Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanıyla açıklığa kavuşturulan hükümlerin de zamanla değişikliğe uğraması söz konusu olamaz. Fakat onun tevil ve tefsire açık yerlerinde yine zaman devreye girer. Nitekim müçtehidin-i izam da fetvalarında bunu nazar-ı itibara almıştır. İşte bu mülâhaza ile hareket edilmeli ve günümüzde yapılması gerekli olan çalışmalar için de zamanın yorumu mutlaka arkaya alınmalıdır.

Bugün bir köy haline gelen dünyada artık başkalarıyla aynı çatı altında yaşıyoruz. Bunu görmezden gelmemeliyiz. Aynı zamanda bugün insanı meşgul edecek şeyler fazlalaşmış, bunun neticesi olarak da zihinler çok dağılmıştır. Yine bugün, düne nispetle ilimler çok çeşitlenmiş, dün tek bir ilmî disiplin altında ele alınan meseleler çok dallara ayrılmıştır. Her alan kendi uzmanını yetiştirmektedir. Dolayısıyla geçmişte olanın aksine bugün tek bir insanın her konuda söz söylemesi mümkün değildir. Bugün meselelerimize çözüm ararken bunları nazardan dûr etmemeliyiz. Bunun yolu da, ferdî olarak hareket etmekten ziyade, ilmî heyetler teşkil etmek suretiyle meselelere daha küllî daha mahrutî, her yönünü nazara alarak bakmaktan geçer. Teşkil edilecek heyetler; ister tefsir, ister hadis, ister fıkıh, ister kelâm, isterse bu ilimlerin usulleriyle alakalı meseleleri yeniden gözden geçirmeli, temel kaynakları gez-göz-arpacık yaparak meselelere bakmalı, zamanın yorumunu da arkalarına alarak doğruyu bulmaya çalışmalı ve meseleleri yeni bir tasnif ve tertibe tâbi tutmalıdırlar. Bu takdirde günümüzün insanı, söz konusu ilim dallarının ortaya koyduğu birikime daha rahat ulaşacak, onları daha rahat öğrenecek ve böylece onlardan daha çok istifade edecektir.